

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 578024/10

בבית הדין הרבני האזורי חיפה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יוסף יגודה – אב"ד, הרב ישראל דב רוזנטל, הרב סיני לוי

התובעת: פלונית

נגד

הנתבע: פלוני

הנדון: הפחתת דמי מזונות של ילדים סרבני קשר

החלטה

רקע וטענות הצדדים

הופיעו הצדדים ללא ייצוג. הצדדים גרושים כשלוש שנים, וחיים בנפרד מספר שנים נוספות.

לצדדים שני ילדים משותפים, [א'] בן שלוש עשרה וחצי (יליד 31/12/02), ו[נ'] בן כשתיים עשרה שנים (יליד 23/7/04).

בהחלטות קודמות נדרשה האשה לקדם את נושא הטיפול הרגשי בילדים, וכן לפעול לחידוש הסדרי הראיה.

בדיון האחרון נשאלה האם כמה טיפולים הילדים טופלו אצל המטפלת, בהתאם למה שנקבע בדיון הקודם. היא השיבה שטרם התקיים מפגש. האם הסבירה זאת בכך שהיא היתה חולה מאוד, ולפיכך נמנע המפגש, וכעת מחכים לקביעת טיפול. היא כן נפגשה עם גורמי הרווחה. לטענתה כעת היא מחכה לפגישה במרכז הורים וילדים. לטענתה, היא מעודדת את הילדים למפגש עם האב, אלא שהם חוששים לאור אירועי אלימות כלפיהם וכלפיה לפני תקופת הפירוד.

האב טוען שהאם אינה מקיימת שום חובה בנוגע לטיפול רגשי בילדים וחידוש הקשר עמו. ציער אותו מאוד שהילדים לא הסבו עמו לשולחן הסדר בשנה זו כמו בשבע השנים שקדמו. לטענתו, למרות החלטות בית הדין, שירותי הרווחה הרימו ידיים לנוכח התנהלות האם. בקשתו היא לבטל את חיוב המזונות ולבטל את כל החיובים והתיקים הרובצים עליו.

החיובים הקבועים על האיש הם: מזונות 1,250 ₪ לכל אחד משני הילדים. מדור 400 ₪. מחצית ההסעות בעלות כוללת של כ-500 ₪ לחודש. (סך הכול 3,400 ₪ לחודש). האב טוען – עד מתי הילדים לא יקבלו כל טיפול. לפיכך כאמור, הוא מבקש כאמור לבטל את כל החיובים כלפיו, הוא לא מצליח לחיות כאשר רובצים עליו חיובים והליכי הוצל"פ והוא אינו זוכה לפגוש בילדיו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תמונת המצב העובדתית

בהחלטה הנושאת תאריך א' בשבט התשע"ו (11/01/2016) הותרתה האשה:

בית הדין שב ומפנה את תשומת ליבה של האם להשלכות הנפשיות שנגרמות לילדים בהעדר קשר עם האב וכן להשלכות הכלכליות שעלולות להיות לאי טיפול בילדים וחידוש הסדרי הראיה בין הילדים ואביהם.

בהחלטה מיום י"ד בניסן התשע"ו (22/04/2016) בית הדין חזר והדגיש את דרישתו לטיפול בילדים. אך למגינת לב – לא נעשה דבר משמעותי.

התנהלותה הנפסדת של האם, פוגעת בילדיה, כך עולה מן התסקירים הרבים שנשלחו במהלך השנתיים וחצי האחרונות.

נציין חלק מדיווחי שירותי הרווחה המבטאים את ההתנהלות הבעייתית של האם:

בדיווח שירותי הרווחה מיום כ"א בכסלו תשע"ד (24/11/2013) מתואר קושי בתקשורת עם האם. לאחר טענה של האם לחוסר התאמה של שעות המפגשים נכתב "סוכם כי האם תבדוק יום ושעה שמתאים לה וילדים ותחזור אלי. לא חזרה אלי וטענה כי בנה לא הרגיש טוב".

בדיווח מ"ג שבט תשע"ד (14 בינואר 2014) התקיים פגישת היכרות של עו"ס לסדרי דין ועו"ס המשפחה עם הילדים באגף הרווחה "האם לא הסכימה לצאת מהחדר, והפגישה עם האם התקיימה בנוכחות האם".

בדיווח מיום ל' ניסן תשע"ד (30 באפריל 2014), לאחר שניתנה לאשה אפשרות "ללמוד את נושא האבחון" נכתב – "מאז האם לא חזרה את הח"מ מעל שלושה חודשים. הח"מ ניסתה ליצור קשר עמה דרך הוריה, אם האם העדיפה לעדכן את העו"ד כי בנה חולה ולא פנויה לכך".

בדיווח מ"ו תמוז תשע"ד (8 ליולי 2014) "האם לא הסכימה לצאת מהחדר... לאורך כל השיחה ניתן לראות כי הבן [א'] הסתכל לכיוונה של האם וחיפש את אישורה על כל אמירה שלו. התרשמו כי לילדים בעיקר ל[א'] חשוכות עמדותיה של האם בהקשר לחידוש הקשר עם אביו, והוא חיפש כל פעם את מבטה ואישורה לדבריו".

בדיווח מח' בכסלו תשע"ה, (30 בנובמבר 2104) "השאירה הודעה קולית בבית הוריה של האם אך האם לא יצרה קשר".

ובדיווח מיום כ"ט כסלו תשע"ה 21 לדצמבר 2014 מפורטים כל המפגשים שאליהם לא הגיעה האם, ומפגשים מעטים אליה כן הגיע עם ילדיה.

ההתנהלות הלא סבירה של האם ממשיכה גם בחודשים האחרונים. דיווחי שירותי הרווחה מלמדים שבפועל לא מתקיים טיפול בילדים. האם יוצרת קשר רק אחת לכמה חודשים. האם דוחה בהתמדה את קיומם בפועל של טיפולים בילדים, כל פעם באמתלה אחרת, ואין צריך לומר שהתנהלות זו מונעת בפועל כל אפשרות של חידוש הקשר עם האב.

בית הדין מבהיר, שהוא אינו יכול לקבל את התנהלות האם בשום פנים ואופן. מדובר על שנים ארוכות של הליכים משפטיים במהלכן האשה לא מקיימת בפועל את החלטות בית הדין לטיפול בילדים וחידוש הקשר עם האב. בית הדין לא השתכנע מטענות האשה שהיא אכן רוצה בקשר של הילדים עם האב ומעודדת את ילדיה לקשר כזה, ואף אם כדבריה שהיא מעוניינת בכך, אין היא עושה את הנדרש להביא לשינוי המצב.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין סבור שהנזק שהתנהלות האם גורמת לילדים הוא חמור ביותר, ומוטל עליו לדאוג לכך שהילדים יטופלו ויעשה כל מאמץ לכך שיחדשו את הקשר עם אביהם.

בדיון, הזכירה האם מספר פעמים, שהילדים אינם מעוניינים בקשר עם האב ושהם בטרומה מהאלימות של האב. בית הדין מאמין שלאחר ההזנחה של הטיפול בילדים וחוסר עידוד במהלך של מספר שנים, הילדים כיום אכן חוששים, אולי אף חוששים יותר מבעבר, לחדש את הקשר עם האב. אמנם, המציאות יכולה הייתה להיות שונה אילו הייתה האם מטפלת בילדיה כראוי. כמו כן, המצב עוד עשוי להשתנות, ועניין זה מצוי בידיה של האם ושל הילדים שמתחילים להתבגר.

דיון בהפחתת מזונות

כאמור, האב מבקש לבטל את חיובי המזונות המוטלים עליו.

מן הבחינה ההלכתית, ישנן עילות המצדיקות צמצום המזונות או שינוי אופן תשלום המזונות של האב לילדים המתנכרים לאביהם.

כמו כן, קיימת אפשרות לחיוב האם בהוצאות בשל אי-קיום הוראות בית הדין.

בפסיקה נאמרו כמה יסודות בדבר האפשרות לביטול או הפחתת מזונות של ילד המתנכר להוריו, ונציין מקורות עיקריים.

המקור הראשוני לתלות בין מקום מגורי הבן לתשלום המזונות נמצא ברמב"ם (הלכות אישות פרק כ"א הל' י"ז – י"ח), הוא קובע שאב הדורש שבנו יהיה עימו ולא עם האם "יש לאב לומר אם הוא אצלי אתן לו מזונות ואם הוא אצל אמו לא אתן לו מזונות". וראו עוד בהרחבה בפסקי הדין ובמאמרים הבאים: הרה"ג שאול ישראלי (משפטי שאול סימן כ"ג); מרן הראש"ל"צ הגר"ע יוסף זצ"ל (יביע אומר ח"ה סימן כ"ב); הרה"ג ח' איזירר, "חיוב מזונות לילדים המתנכרים לאביהם" (תחומין ח' (תשמ"ז), עמ' 69); הרה"ג א"א כהנא שפירא זצ"ל, "מזונותיו של בן מרדן" (תחומין ט"ז (תשנ"ו), עמ' 71); הרה"ג ש' דיכובסקי, "מזונות הבנים תקנת חכמים מיוחדת כדיני צדקה" (תחומין ט"ז (תשנ"ו), עמ' 87); הרה"ג אוריאל לביא (עטרת דבורה ח"א סימן ל', עמוד 193).

בפסקי הדין ובמאמרים הנזכרים, מצאנו מספר דרכים להסביר את הייסוד ההלכתי המאפשר הפחתת מזונות בשל התנכרות הילדים לאב.

הדרך האחת היא, שהחיוב שהטילו חכמים מעבר לגיל שש, לא חל בבן המתנכר לאביו, בין אם חיוב זה הוא מכוח התקנה ובין אם יסודו בדין צדקה. שכן אין לטעון על אב שהוא אכזר או שיש לחייבו מדין צדקה, כאשר בנו מתנכר לו. בדרך זו נוקט לדוגמה, הגר"ש דיכובסקי במאמרו הנזכר בתחומין. אומנם, הרה"ג א' שפירא סבור שהתנהגות הבן אינה משפיעה על חובת האב שנתקנה בחוק. "החיוב הוא גם על ילדים חצופים". לשיטתו, דברי הרמב"ם אמורים דווקא בבן שהאב דורש שידור עמו וזו זכותו.

הדרך שנייה היא, שאומנם גם בבן המתנכר יש חובה עקרונית למזונות, אלא שזכותו של האב לומר אני מעוניין לתת את מזונות הבן לבן עצמו ולא לאמו. ולפיכך, אם יגיע אלי – אתן לו מזונותיו, ואם לא יגיע אלי, הרי הם יישארו אצלי. בדרך זו נוקט הרה"ג א' לביא.

הדרך שלישית היא, שלעתים שימוש באי תשלום המזונות כאמצעי לחץ לקשר בין האב לבנו, היא טובתם של הילדים יותר מאשר רווחתם הכלכלית. אפשרות בכיוון זה עולה בפד"ר ח"ב עמוד 298, שם הוסברה מניעת המזונות האמורה ברמב"ם בכך שזו דרך הכפייה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לקיום חובת האב ללמד את בנו תורה, בבחינת "יורד עמו לחייו". ההבדל בין אפשרות זו לשתי הגישות הראשונות היא, שהראשונות מבוססות על זכויות האב, ואילו הנימוק האחרון מתייחס לחובת בית הדין לבחון מה היא טובת הילד.

עמדה רביעית היא, שכאשר האם היא הגורמת להתנכרות הילדים, הרי שמגיל שש יש להטיל את חובת המזונות עליה במקום על האב. בדרך זו נוקט הרה"ג ש' ישראלי זצ"ל.

(לא הארכנו בניתוח השיטות ובדיונים על יסוד חיוב המזונות שמעל לגיל שש, שמכוח תקנות הרבנות הראשית (תש"ד), ואכמ"ל, הדברים עולים במקורות הנזכרים).

אנו סבורים, שככול שיסוד החיוב הוא מדין צדקה, אם סבור בית הדין שטובת הילדים היא להיות בקשר עם אביהם, בית הדין רשאי לפעול בדרכים שונות לקיום הקשר, ואף לעשות שימוש בצמצום מזונותיהם ככלי לחידוש הקשר עם האב.

כמו כן, יהיה יסוד החיוב אשר יהיה, כאשר מדובר בילד שעומד על דעתו, החובה הישירה של האב לתשלום המזונות היא כלפי הילד. לפיכך, רשאי האב לומר אתן את הכספים, ולפחות חלקם (למעט הוצאות שמטבעם של דברים משולמות ישירות על ידי האם, כגון מדור) לילד עצמו כדי לא אלי ולא אתן אותם לאמו.

בפסק דין זה, לא קבענו עמדה בנוגע להפחתת מזונות במצבים בהם אין סיכוי לחידוש הקשר (כפי הדרך הראשונה לעיל).

מן הכלל אל הפרט

בית הדין התרשם שהליך קביעת מפגשים ברווחה רצוף כישלונות, הנובעים מקשיים שמערימה האם, או לפחות מהעדר השקעה מתאימה שלה, התנהגות הנובעת מחוסר הבנה של החשיבות העצומה של הקשר בין בניה לאביהם. קשר זה חשוב יותר מימי לימודים ומכל פעילות אחרת.

חובת בית הדין לפעול לחידוש הקשר בין האב לשני בניו. אחד הבנים הוא בן מצוות, והשני כמעט בן שתים עשרה. במצב כזה כבר ניתן להטיל אחריות חלקית למצב על הילדים, ולצפות מהם לשינוי יחס כלפי אביהם.

כמו כן, בית הדין מודע לכך שחובתו לפעול בעניין הפחתת מזונות בדרך זהירה ומתונה, דרך אשר תועיל לילדים, שמצד אחד לא תעמידם בחרפת רעב אך מאידך גיסא תפתח את האפשרות לחידוש הקשר עם האב.

לאור האמור, מחליט בית הדין כדלהלן:

1. בית הדין מורה לשירותי הרווחה לקבוע טיפולים סדירים לילדים. המועדים לטיפול יקבעו על ידי שירותי הרווחה, אף אם לא יצליחו לתאם את הדבר עם האם, ואף אם היא תערים קשיים ותטען שהדבר אינו מסתדר עם לוח הזמנים שלה או של הבנים.

2. אם מכל טעם שהוא לא תביא האם את הילדים למפגשים שייקבעו, או אם לא תבצע את הוראות עו"ס המטפלת (לדוגמה, דרישה לטיפול ללא נוכחותה) יחייב בית הדין את האשה בסך 250 ₪ על כל הפרה מכוח פקודת בזיון בית הדין, לפי שיקול דעתו.

3. שירותי הרווחה יגישו לבית הדין בעוד 60 יום דיווח מפורט, על התכנית הטיפולית שנקבעה, על מועדי המפגשים ועל רמת שיתוף הפעולה של האם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

4. אם בתוך ארבעה חודשים לא יחודשו מפגשים בין האב לילדים, יעמוד החיוב של דמי המזונות על סך של 2,900 ₪ לשני הילדים, ללא כל תוספת על תשלום זה, החל מחודש ספטמבר 2016.

5. בנוסף לאמור, החל בראש השנה תשע"ז, רשאי האב לפנות לבית הדין בבקשה שחלק מתשלום המזונות יתבצע לידי הילדים במסגרת המפגשים שיקיים עימם.

6. יש להעביר העתק החלטה זו לשירותי הרווחה.

7. יש לשלוח החלטה זו לצדדים עם דרישה לחתימה על אישור מסירה.

מותר לפרסם לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום א' באייר התשע"ו (09/05/2016)

הרב סיני לוי

הרב ישראל דב רוזנטל

הרב יוסף יגודה – אב"ד